

Layihənin istiqaməti: Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin, milli adət-ənənələrinin, elm və mədəniyyətinin təbliği

№ 224 (1832) 6 dekabr 2018-ci il

ƏRDƏŞƏVİ KƏNDİ

və yaxud da Ardaşı, Ərdəşi, Ər evi və Ərdəşəvililər

(əvvəlki ötən saylarımızda)

Təbiətdə isə insanların qidalanma və müalicəsi üçün istifadə etdiyi baldırğan, şoşan, qırxbuğum, qırxbizik, çaşur, xəzəz, gicitkən, quzuculağı, qoyunculağı, yarpız, yemilik, anduz, dağ keşnişi, nanə, dəvə-dabanı, göbələk, qaymaqçıçəyi, çilədağı kimi bitkilər bitərdi.

Qafqaz Albaniyasının fəaliyyət göstərirdiyi dövrlərdə bu yerlər insanların yaşayış məskəni olmuşdur. Fauna və floranın geniş yayılması, insanların bundan kortəbii şəkildə istifadə etməsi, baş verən hadisələrin tarixə çevrilməsi, nəsillərdən nəsillərə ötürülməsi zərurəti yaratmışdı. Bizə kimi gəlib çatması maraqlı dünyamızın artmasına səbəb olmuşdu. Belə hadisələrin izi ilə "fingə" sözünün mənasını çox mənbələrdə axtardıq. Fars mənşəli söz olmaqla, burada çox dərman bitki-

lərinin bitdiyi, çox ov heyvanlarının yaşadığı məkan mənasında işlədilməsi və yaranmasına gətirib çıxarmışdı.

Burada yaşayan türk mənşəli sakinlərin yaşaması onların məşğuliyyəti, adət-ənənəsi bu gün də davam etməkdədir. Tanrıverdi kişinin obası da deyiblər bu yerlərə. Onun Xudum, Xurşud, Əkbər adlı oğlanları olur. Pəhləvan cüssəli, qorxmaz, igid, zəhmətkeş, qoçaq olduqları üçün də yaxşı yaşayırlar. Əsas məşğulluqları heyvandarlıq olmuşdur. Tanrıverdi kişi onları lap uşaqlıqdan əməksevər yetişdirmişdir. Uşaqlıq çağlarından at minməyi, çapmağı öyrənmişdilər. Xam atları, dayçaları, qulanları özlərinə tabe edə bilirdilər, atların çaparağında belinə qalxaraq, yalından tutaraq yorulana kimi çapırdılar. Qardaşlar atlanıb əraziləri gəzərmişlər, yaylaqları, əkin üçün torpaq sahələri müəyyən edərmişlər. Onların ayaq basdıqları yerlərə hər

adam gələ bilməzmiş. Əmək, zəhmət vərdişləri onların daha da firavan yaşamaqlarına gətirib çıxarırdı. Xeyli mal-qaraları, qoyun-keçiləri, atları əkin üçün torpaq sahələri olur. Yük daşıma, uzaq yerlərə gedib-gəlmək üçün atlardan istifadə edərmişlər. At ilxısının olması işlərini daha yüngülləşdirirdi.

Bir dəfə ata baxan nökrə-naib gəlib giley-güzar edir ki, ilxının içində bir baş aygır var. O, ipə-sapa satmır, atlara göz verir, işıq vermir. Bir dəfə meh-tərə hücum edir, onun çiyindən dişləyir. Sahibi Xudum aygırını tutub o ki var çapır. At yorulmaq bilmədən hərəkət edir, kişnəyir səs-küy salmağında davam edir. Xudum aygırını cəzalandırmaq fikrinə düşür. Onun ayaqlarına buxov, cidar vurur və daşlı, çınqıllı Sarıçalı, Qoruqdərəsi adlı sahəyə aparır və buraxır. At xeyli müddət burada ac, susuz qalır. O, yenə də sakitləşmir, kişnəyərək ayaqlarını yerə döyməyə davam edir. Səhəri baxıb görürlər ki, gecələr canavarlar ata hücum ediblər, at da özünü müdafiə edərək onları şil-küt edərək leş-leşə düzürdü. At yaralı olsa da, yenə sakit dayanmır. Kişnəməsində, ayaqlarını yerə döyməyində davam edir. Aygır o qədər ayaqlarını yerə döyür ki, durduğu yerdə olan daşlar, çınqıllar o yan, bu yana təmizlənir və torpaqda çalalar əmələ gəlir. Döyənək olan yerdə böyük çala əmələ gəlir. Deyilənlərə görə Aygırın aclığı, susuzluğu heç kimin yadına belə düşmür.

Dünyada bütün canlıları yaradan Allah-təala həmin aygırın çekdiyi əzab-əziyyətlərdən ağah olur. Aygırın ayaqlarını yerə, torpağa döyərək imdad istəməsi, döyənək ayaq yerlərindən torpağından üst qatına suyun qaynaraq çıxması, atın isə doyunca su

içməsi möcüzə kimi yadda qalır. O gündən bu günə kimi, həmin su mənbəyi Aygır bulağı adlanır. Belə olmuş hadisələrə çox rast gəlmək olar. Bu hadisəni eşidənlər gözləri ilə görmək üçün, şahidi olmaq üçün bura gəlməli olurlar. Gözlənilmədən bu yerdən təsadüfən su çıxması möcüzə kimi qəbul olunur. Müalicə əhəmiyyətli Aygır bulağı neçə-neçə adamlara şəfa vermişdi. Mədə-bağırırsa, dəri xəstəliklərinin müalicəsi istifadə olunurdu.

Fingə kəndinin yaxınlığında inam, inanc yeri - Pir vardı. Burada yaşayan sakinlər türk mənşəli olduqları üçün onu təsdiq edir ki, onların adət və ənənələrindən biri də Allah-təalaya inanc, etiqadları olmasıdır. Hər il yaz gələndə torpaqlar isinəndə, əkin üçün bu yerə, Pirə ibadətə gəlmişlər. Qurbanlar kəsilməmiş, elə buradaca yemək bişirib təam qəbul edəndən sonra qalan heyvan ətinə eldə, obada imkansız, kasıb-kusublara pay vermişlər və öz işlərinin arxasınca davam edəmişlər. Kiminsə arzusu, niyyəti olanda, Pirə nəzir deyərmişlər. Həmin gün el-oba Pirə gəlmişlər. Xudum isə hər il Qurban bayramında cöngə kəsərmiş.

Xudumun ailəsində Əkbər, Əhliyət, Qənəhət adlı oğlanları, Həsret və Rəxşəndə adlı qızları olmuşdur. Onlardan da Müstəcəb, Həziretqulu, Mürsəl, Sevindik adlı uşaqları anadan olmuşdular.

Kameral müşahidələr zamanı məlum olmuşdu ki, burada 18 ailədə, 184 nəfər - 89 kişi, 95 qadın yaşamışdır. Xudum öz yaşayış evini digər evlərdən fərqləndirmək üçün kürsülü, böyük ev tikdirir. Onun ailəsi qonaqlı-qaralı olduğu üçün evinin üstündə bir ağac basdırılıb və bayraq asılmış.

Ona görə də o ev, ailə obada seçilmiş. Qorqundağ dağlarının ətəklərində Fingə, Yal, Qozlu, Aşağı Qozlu, Təzəkənd, Qaynar bulaq, Haqnəzər, Ərdəşəvi və Dərəkənd kəndləri çox qədim tarixə malik yaşayış məskənləri olmuşdur.

Fingə kəndində 1992-ci ildə 88 ailədə 360 nəfərdən ibarət sakin yaşayırdı. Burada kənd məktəbi, kitabxana, mağaza xidmət göstərirdi. Qarabağ hadisələri ilə əlaqədar olaraq, kənd sakinləri məcburi köçkün həyatı yaşayırlar. 180 ailə - 720 nəfər fingəlilər və Qozlu kənd sakinləri Respublikamızın müxtəlif bölgələrinə səpələnmişdilər. Fingəlilər əsasən, Ağcabədi rayonu ərazisində Taxta körpü yaşayış massivində məskunlaşmışlar. Fingə obasında sakinlər əsasən, heyvandarlıqla, əkinçiliklə məşğul olurlar.

Kəndlərin yaranma tarixi haqqında məlumatları toplamağa Təzəkənd kənd sakini, 120 yaşlı Həsən Süleymanovun və Fingə kənd sakini Xudumun şəcərəsinin davamçısı Vahid Xu-

dum oğlu Xurşudovun söhbətləri köməyimizə gəldi. Həsən babaya "Allah-təala rəhmət eləsin" deyirik, Vahid müəllimə, Müsü müəllimə və Cavanşir müəllimə isə can sağlığı arzu edirik.

Xudumun əməksevər, zəhmətkeş olması ona baş ucalığı gətirmişdi. Xeyrixah bir adam kimi yetim-yesirlərə həyan olması, onlara himayədarlıq etməsi, ona şan-şöhrət bəxş etmişdi. Onun var-dövləti, böyük torpaq sahələri, əkin sahələri, yaylaqları olmuşdur.

(ardı gələn sayımızda)

Nəmət BƏXTİYAR
AJB-nin üzvü,
Media "Qızıl Qələm"
mükafatı laureatı

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ YANINDA KÜTLƏVİ
İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİNİN İNKİŞAFINA
DÖVLƏT DƏSTƏYİ FONDUNUN
MALİYYƏ YARDIMI İLƏ

Laçın rayon Ərdəşəvi kəndi 1978

